

Kunnskapsdepartementet
Postboks 8119 Dp
0032 OSLO

Vår ref.
24/592 - 2

Deres ref

Dato
26.04.2024

Høringsinnspill til rapporten "Et jevnere utdanningsløp - Barnehage og skole/SFO som innsats mot ulikhet blant barn"

Likestillings- og diskrimineringsombudet (LDO) viser til brev fra Kunnskapsdepartementet av 04.03.24 der det inviteres til å gi innspill til ovennevnte rapport.

Rapportens målgruppe er barn som står i fare for å falle fra skolen. Den slår fast at disse barna oftere kommer fra familier med lavere sosial bakgrunn, at de skårer dårligere på en rekke utfall allerede fra tidlig barndom og også har dårligere psykisk helse.

LDO ser målet om utjevning av sosial ulikhet som en innsats der myndighetene jobber for å:

- motvirke negative konsekvenser for barn som har foresatte med lav utdanning og/eller lav inntekt
- hindre at barnehage, skole og SFO forsterker eller skaper sosial ulikhet blant barn
- fremmer et likeverdig barnehage- og SFO-tilbud og likeverdig skolegang for alle barn

LDOs kommentarer til tiltakspakke 1-6 for barnehage, skole og SFO

- Økt bemanning i barnehager bør prioriteres høyt.
- Profesjonsutvikling hos barnehageansatte bør innbefatte kunnskap om diskriminering og hvordan fremme et likeverdig tilbud på tvers av diskrimineringsgrunnlag.
- Tilgangen til å søke om barnehageplass bør forbedres.

- Innføring av lekbasert læring bør gjøres uten å ta for mye av tiden til frilek, og lekbasert læring må inngå i en bredde av tiltak som kan lette overgangen fra barnehage til skole for det enkelte barnet, som f. eks. språktrening.
- Det er viktig å ivareta barnehage og SFO som arenaer der barn kan utvikle sosial trygghet og sosiale ferdigheter, også fordi at dette kan fremme likeverdighet blant ulike grupper uavhengig av akademiske ferdigheter.
- Dersom kontantstøtten avvikles, er det viktig å se det i sammenheng med økt fattigdom i enkelte familier og sette inn tiltak for å bøte på dette.
- Når det gjelder økt bruk av midlertidig inndeling i smågrupper viser vi til bekymringene og anbefalingene som kommer fram i Statped sitt høringssvar til denne rapporten og som berører grupper LDO jobber for.

LDOs kommentarer til spesialundervisning/tilrettelagt opplæring

LDO støtter å innføre et system for å registrere spesialundervisning, både antall timer et barnehagebarn eller elev har fått og det den har krav på og ikke har fått, og årsakene til dette.

Anbefalinger fra LDO til spesialundervisning/tilleggsopplæring

- Øke tilgangen på kunnskap og ressurser om retten til individuell tilrettelegging, med veiledere for å gjøre vurderinger av tilretteleggingsbehov.
- Rettighetsveiledning til elever og studenter som har tilretteleggingsbehov.
- Innføre/øke tilgangen til brukerstyrt personlig assistanse i skole, SFO og høyere utdanning.
- Sikre likeverdige kommunikasjonsmuligheter for alle elever, gjennom alternative og supplerende kommunikasjonsformer (ASK).
- Lovfeste klageadgangen på manglende gjennomføring av vedtak om spesialundervisning/individuell tilrettelagt opplæring.
- Gjøre adgangen til å be om utredning av lærevansker fristilt fra om eleven søker om spesialundervisning/individuell tilrettelagt opplæring.
- Innrette spesialskoler og forsterkede enheter slik at de er inkludert i det allmenne utdanningssystemet.
- Føre strengere tilsyn med forsterkede enheter og sikre at elever ikke segregeres mot sin vilje og at de får utnyttet sitt læringspotensial.
- Øke kompetansen om tilrettelegging og motvirke negative holdninger om læringspotensialet til personer med kognitive funksjonsnedsettelse.
- Innføre tiltak som kan sette elever med kognitive funksjonsnedsettelse i stand til å oppnå vitnemål, fremfor at de unntas undervisning i obligatoriske fag.
- Forske på effekten av spesialundervisning for å få kunnskap om hvorvidt det reelt fremmer en likeverdig skolegang.

Andre anbefalinger fra LDO

LDO mener at sosial utjevning må sees i lys av både økonomisk og sosial utjevning, og at tiltak for å hindre diskriminering og fremme et likeverdig tilbud må inngå i dette. Vi har følgende tilleggsanbefalinger:

- Innføre tiltak for å motvirke kjønnsforskjeller i skolerresultater og frafall. LDO er bekymret for overrepresentasjonen av gutter når det gjelder dårligere skolerresultater og høyere frafall, også fordi at dårligere sosioøkonomiske forhold i oppveksten slår mer negativt ut for gutter enn jenter og fordi at det er en overvekt av gutter som får spesialundervisning.
- Sørge for tilstrekkelige og vedvarende tiltak som kan sikre at samer, nasjonale minoriteter og elever med innvandrerbakgrunn får en likeverdig skolegang ved å identifisere hvilke konkrete hindringer som ligger i veien for dette.
- Utrede hvorfor elever fra enkelte landgrupper i snitt har dårligere skolerresultater og høyere frafall og sette inn tiltak for å motvirke dette.
- Motvirke generalisering og stereotypisering av at elever med visse landbakgrunn og/eller kombinert med kjønn forventes å få dårligere skolerresultater eller falle fra.
- Barnehager, SFO og skoler må tilføres tilstrekkelig med ressurser og kompetanse for å tilrettelegge tilbudet for barn og foresatte som trenger dette på grunn av funksjonsnedsettelse, språk, helseutfordringer, religion, at man er ny i landet m.m.
- Tiltak i barnehage, skole og SFO som kan motvirke sosial ulikhet må implementeres slik at de ikke medfører stigmatisering av grupper. De må videre unngå å generalisere barn og unge, og tilpasse tiltak til individuelle forutsetninger og behov.
- Sørge for at alle barnehager, skoler og SFO er universelt utformet.
- Sørge for likeverdig tilgang til digitale læremidler og undervisning.
- Sørge for et trygt sosialt miljø for alle barn/elever i barnehage, skole og SFO, og at ansatte jobber både for å forebygge negative holdninger, trakassering og mobbing og har kompetanse for å håndtere dette når det skjer.
- Bygge ut skolehelsetjenesten og andre yrkesgrupper som kan bidra til et trygt skolemiljø og til å gi elever tilgang til særlig psykisk helsehjelp.
- Offentlige myndigheters aktivitets- og redegjøringsplikt etter likestillings- og diskrimineringsloven bør konkretiseres til bruk i barnehager, skoler og SFO, som et godt verktøy for å identifisere diskrimineringsrisiko og fremme et likeverdig tilbud.

LDOs utgangspunkt

LDO har som mandat å fremme likestilling og arbeide mot diskriminering uavhengig av en rekke diskrimineringsgrunnlag nedfelt i Likestillings- og diskrimineringsloven, blant andre kjønn, etnisitet, religion, livssyn, funksjonsnedsettelse, seksuell orientering, kjønnsidentitet, kjønnsuttrykk og alder – samt kombinasjoner av disse. Vår inngang til sosial ulikhet er at mennesker med disse kjennetegnene ikke skal utsettes for

diskriminering som skaper sosial ulikhet og heller ikke utsettes for diskriminering dersom de tilhører en lavere sosial klasse. Det trengs tiltak både for å hindre slik diskriminering og for å aktivt fremme likestilling av disse gruppene.

Det er et overordnet politisk ansvar å jobbe mot sosial ulikhet i samfunnet siden det er et strukturelt problem som berører flere samfunnsområder, som blant annet arbeidsliv, boligmarked, helsevesen og også barnehage og skole. LDO er bekymret for den økende sosiale ulikheten i Norge, og ser at den rammer noen grupper mer enn andre.

Lovpålagt aktivitetsplikt

Likestillings- og diskrimineringslovens § 4 er særlig relevant for denne høringen¹. Den pålegger offentlige myndigheter å arbeide aktivt, målrettet og planmessig for å fremme likestilling og hindre diskriminering i all sin virksomhet. Det gjelder også når private aktører utfører oppgaver for det offentlige.

Dette betyr at barnehager, skoler og SFO skal kartlegge diskrimineringsrisiko og sette inn tiltak for å hindre diskriminering og fremme likestilling for barn og unge når det gjelder alt fra opptaksregler til lokaler og selve innholdet i tilbudet. Plikten omfatter også kontakten med deres foresatte fordi det er en del av virksomheten til en barnehage, skole og/eller SFO å ha kontakt med foresatte til mindreårige barn og unge. Videre inngår det i plikten at barnehager, skoler og SFO skal forebygge trakassering, seksuell trakassering og kjønnsbasert vold og motarbeide stereotypisering. Denne plikten bør tas med som et godt verktøy for å motvirke sosial ulikhet som skyldes diskriminering eller mangel på likestilling, men det forutsetter at plikten konkretiseres slik at barnehager og skoler kan ta den i bruk som et verktøy både på et individuelt og et strukturelt nivå.

Menneskerettsforpliktelser

Ombudet fører et lovpålagt nasjonalt tilsyn med at norsk rett og forvaltningspraksis er i samsvar med forpliktelsene Norge har etter FNs rasediskrimineringskonvensjon (CERD), FNs konvensjon om rettighetene til personer med nedsatt funksjonsevne (CRPD) og FNs kvinnediskrimineringskonvensjon (CEDAW). Disse konvensjonene legger også føringer for myndighetene når det gjelder å fremme likestilling og hindre diskriminering i barnehage, skole og SFO og sørge for et likeverdig tilbud uavhengig av kjønn, funksjonsevne eller etnisitet.

¹ <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2017-06-16-51>

Vennlig hilsen

May Schwartz
avdelingsdirektør

Mariette Lobo
fagdirektør

Dokumentet er elektronisk godkjent, og gyldig uten signatur.